

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปการวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายอิสลามว่าด้วยอาหารฮาลาล โดยแบ่งเป็นวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แหล่งข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายอิสลามว่าด้วยอาหารฮาลาล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทบทวนนิติอิสลามเกี่ยวกับอาหารฮาลาลด้านวัตถุประสงค์ ศึกษาเปรียบเทียบทัศนะของสี่มัซฮับในกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับอาหารด้านวัตถุประสงค์ วิเคราะห์การใช้หลักการผ่อนปรนเกี่ยวกับการบริโภคอาหารฮาลาลในภาวะคับขัน และศึกษาทัศนะของมัซฮับที่สามารถนำไปใช้เชิงพาณิชย์ในกลุ่มประเทศมุสลิม

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายอิสลามว่าด้วยอาหารฮาลาล ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาหารในอิสลาม
ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติอิสลามว่าด้วยอาหาร และประเด็นปัญหาที่ควรรู้

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาวิเคราะห์กฎหมายอิสลามว่าด้วยอาหารในภาวะคับขัน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ สรุป และนำเสนอรายงานการวิจัย

แหล่งข้อมูล

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะทำการรวบรวม สืบค้น ศึกษาเปรียบเทียบ และวิเคราะห์ จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ 3 ประเภทหลักคือแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) และแหล่งข้อมูลตติยภูมิ (Tertiary Sources)

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิดังนี้

1) คัมภีร์อัลกุรอานและหนังสือฮะดีษต่างๆ ซึ่งมีอายะฮ์ (อายะฮ์) จากคัมภีร์อัลกุรอาน และฮะดีษจำนวนหนึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ว่าด้วยอาหารฮาลาลในภาวะปกติและภาวะคับขัน โดยข้อมูลจากอัลกุรอานและฮะดีษที่ถูกต้อง ตรงประเด็น เป็นข้อมูลหลักสำคัญที่สุด เพราะสามารถยืนยันความถูกต้องแม่นยำและไม่อาจคัดค้านได้

2) หนังสือ ตำรา หรือ เอกสารพิภคที่เก็วข้องกับประเด็นปัญหาอาหารฮาลาลในภาวะปกติและภาวะคับขันที่เป็นต้นฉบับและที่ใช้อย่างเป็นหลัก

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งจะหมายถึงหนังสือตำรา หรือเอกสารที่เก็วข้องโดยทางอ้อมกับประเด็นปัญหาอาหารในภาวะปกติและภาวะคับขันอันประกอบด้วย

1) หนังสือตีพิมพ์ต่างๆ ที่อธิบาย ขยายความอายะฮ์อัลกุรอานที่เก็วข้องกับประเด็นปัญหาอาหารฮาลาลในส่วนของวัตถุประสงค์ดั้งเดิม ตามสภาพปกติและภาวะคับขันที่ปรากฏอยู่ในการวิจัยนี้

2) หนังสืออธิบายฮะดีษต่างๆ ที่มีปรากฏในการวิจัยนี้

แหล่งข้อมูลตติยภูมิ มีเป้าหมายเพื่อใช้ในการอธิบายศัพท์ภาษาอาหรับและภาษาไทย ชื่อสถานที่ เมือง ประเทศ ชิวประวัตินักวิชาการสำคัญ ที่ปรากฏในการวิจัยนี้อันเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการวิจัย ซึ่งมีดังนี้

1) พจนานุกรมอธิบายศัพท์ภาษาอาหรับและภาษาไทยที่ปรากฏในการวิจัยนี้

2) สารานุกรมอธิบายชื่อสถานที่ เมืองหรือประเทศต่างๆ ที่ปรากฏในการวิจัยนี้

3) นามานุกรมต่างๆ ที่อธิบายชีวประวัติ ของนักวิชาการสำคัญ ที่มีชื่อปรากฏอยู่ในการวิจัยนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ในการดำเนินการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธี แนวทางและหลักเกณฑ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. รวบรวม หนังสือ ตำรา และเอกสารต่างๆ ที่เก็วข้องกับประเด็นปัญหา สาระรายละเอียด รวมถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมไม่ว่าจะเป็นหนังสือที่ประมวลเปรียบเทียบระหว่างมัซฮับ (มัซฮับ) หรือหนังสือหลักของแต่ละมัซฮับ (มัซฮับ) เป็นการเฉพาะ

2. ตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุม สมบูรณ์ ของแต่ละทัศนะ เนื้อหา หลักฐาน การโต้แย้ง โดยใช้หนังสือหลักของแต่ละมัซฮับในการอ้างอิงถึงทัศนะนั้นๆ

3. ชี้แจงที่มาของอายะฮ์ อัลกุรอานที่ปรากฏในการวิจัยนี้โดยระบุชื่อสูเราะฮ์ และหมายเลขอายะฮ์ ก่อนการนำเสนออายะฮ์อัลกุรอาน

4. ชี้แจงที่มาของบรรดาฮะดีษที่ปรากฏในการวิจัยนี้ โดยการระบุชื่อผู้บันทึก ปีที่พิมพ์ และหมายเลขฮะดีษ

5. ชี้แจงชื่อจริงและชีวประวัติพอสังเขปของปราชญ์อิสลามที่มีชื่อปรากฏในการวิจัยนี้

6. อธิบายชื่อสถานที่ เมืองหรือประเทศที่ปรากฏในการวิจัยนี้
7. อธิบายชื่อกลุ่ม นิกาย ลัทธิ หรือมัซฮับที่ปรากฏในการวิจัยนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติอิสลามว่าด้วยอาหารและการบริโภคในภาวะปกติและการบริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขันระหว่างสี่มัซฮับตามวิธีวิทยาทางกฎหมายอิสลามเปรียบเทียบ (قاعدة البحث الفقهي الإسلامي المقارن)

การสังเคราะห์

หลังจากขั้นตอนการวิเคราะห์ โดยการศึกษาความเห็นหลักฐาน เหตุผล ข้อโต้แย้ง คำชี้แจง ของแต่ละทัศนะตามทฤษฎีการศึกษากฎหมายอิสลามเปรียบเทียบของอุมร์ อัลอัชกอร (al-'Ashgar,1997:9-11) และทฤษฎีการศึกษาเปรียบเทียบของพะรีด อัลอันศอริย (al-'Ansoriy,2001:90-93) โดยวิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative method) (المقارن) หรือ (منهج المقارنة) ผู้วิจัยจะสังเคราะห์ความเห็น หลักฐาน เหตุผล ข้อโต้แย้ง คำชี้แจง ของแต่ละทัศนะโดยการตรวจสอบความถูกต้อง ตรงประเด็น น้ำหนัก หลักฐานและเหตุผลของแต่ละทัศนะ ตามวิธีวิทยาของศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหลักฐานและเหตุผลนั้น ผู้วิจัยจะตัดหลักฐาน เหตุผลที่อ่อนไม่ตรงประเด็นหรือมีน้ำหนักน้อยกว่าออก คงเหลือไว้เพียงหลักฐาน เหตุผลที่ถูกต้อง ตรงประเด็นและมีน้ำหนักมากกว่าเป็นข้อพิจารณาหาบทบัญญัติ ซึ่งผลการสังเคราะห์ จะสรุปออกมาเป็นความเห็นของผู้วิจัยและสาเหตุการให้น้ำหนักของทัศนะที่เห็นว่าถูกต้องมากที่สุด

5. 1 สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายอิสลามว่าด้วยอาหารฮาลาล ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 3 ตอนดังนี้

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาหารในอิสลาม
2. บทบัญญัติอิสลามว่าด้วยอาหารและประเด็นปัญหาที่ควรรู้
3. กฎหมายอิสลามว่าด้วยอาหารในภาวะคับขัน

5. 1. 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาหารในอิสลาม

5. 1. 1. 1 ความหมายของอาหารในอิสลาม

นิยามความหมายของอาหาร มีสองด้าน คือด้านภาษา และด้านศัพท์ทางวิชาการอิสลามหรือทางศาสนบัญญัติ

- 1) อาหารด้านภาษา คือสิ่งที่บริโภคได้ มีประโยชน์ต่อร่างกาย และหมายรวมถึงเครื่องดื่ม

2) อาหารด้านศัพท์ทางวิชาการอิสลามหรือทางศาสนบัญญัติ มีความหมายสอดคล้องกับความหมายด้านภาษา อาหารคือ : สิ่งที่สามารถใช้กินหรือดื่มได้

การหมายรวมเครื่องดื่มไว้ในหมวดอาหารสอดคล้องกับพระราชบัญญัติอาหารปี พ. ศ. 2522 ตามมาตรา 4 แห่ง พระราชบัญญัติดังกล่าว (Ibn Manzur, 1999 : 8/164 ; IbnMuflih, 20002 : 9/193 ; พระราชบัญญัติอาหารปี พ. ศ. 2522 มาตรา 4)

5. 1. 1. 2 ความสำคัญของอาหารในอิสลาม

สามารถประมวลข้อบ่งชี้ที่อิสลามให้ความสำคัญต่ออาหาร ได้ดังนี้

1) อิสลามถือว่า อาหารเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างดี เพราะอิสลามบทบัญญัติว่า อาหารและเครื่องดื่มเป็นสาเหตุหนึ่งของการรักษาซึ่งสองในห้าของสิ่งที่จำเป็นในอิสลามอันประกอบด้วย ปกป้องรักษาศาสนา ปกป้องรักษาชีวิต ปกป้องรักษาสติปัญญา ปกป้องรักษาเกียรติยศ ชื่อเสียงและปกป้องรักษาทรัพย์สิน

2) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบทบัญญัติให้มนุษย์ บริโภค ทั้งที่เป็นลักษณะคำสั่งตรงไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานไม่ต่ำกว่า 58 ที่ และที่เป็นลักษณะคำสั่งอ้อมอีกไม่ต่ำกว่า 99 ที่

3) อิสลามบทบัญญัติให้มุสลิมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้อาหารแก่ผู้ด้อยกอันแสดงถึงความสำคัญของอาหารในการดำรงชีวิตในทรรศนะของอิสลามอีกอย่างหนึ่ง

4) อิสลามบทบัญญัติให้มุสลิมทุกคนจ่ายซะกาตฟิตรี (จ่ายสิ่งที่เป็นอาหารหลักของท้องถิ่น) แก่ผู้ยากจนขัดสน เนื่องในโอกาสการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนซึ่งอนุমানได้ถึง ความสำคัญของอาหารในอิสลามเช่นกัน

5) อิสลามประณามผู้ไม่ส่งเสริมการให้อาหารแก่คนยากจนอนาถา

6) อิสลามกล่าวถึงความปรานี ความโปรดปรานของพระองค์ที่มีต่อท่านนบีอาดัมและท่านหญิงหะวอา ครั้นเมื่อท่านทั้งสองอยู่ในสวรรค์อันเป็นการเริ่มต้นของชีวิต สิ่งแรกที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวถึง ความปรานีโปรดปรานของพระองค์ต่อท่านทั้งสองคือเรื่องของอาหารการกินว่าท่านทั้งสองจะไม่อดอยากในสวรรค์

7) อิสลามกำหนดให้มุสลิมเสียค่าใช้จ่ายดูแลแก่ผู้ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบครอบครองของเขาไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ โดยค่าใช้จ่ายที่ถูกกล่าวถึงเป็นลำดับแรกคืออาหาร

8) อัลกุรอานและหะดีษได้กล่าวถึงอาหารบางชนิดไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ไว้ในลักษณะการแสดงถึงความปรานี ความโปรดปราน เป็นอาหารยังประโยชน์แก่มนุษย์ เช่น น้ำผึ้ง อาหารทะเลเนื้อนุ่มสด ปศุสัตว์ พืชผัก กระจับปี่ แดงกวา ถั่ว หัวหอม โหระพา กระเพรา สะระแหน่ ผักชี ขิง อินทผลัมสด ทับทิม องุ่น และขนมปังหน้าเนื้อ เป็นต้น

9) อิสลามมีกฎหมายทางนิติศาสตร์หรือกฎหมายอิสลามที่ตั้งอยู่เป็นพื้นฐานของการแสวงหาคุณประโยชน์ และขจัดปัดเป่าบรรเทาโทษ ซึ่งมีเนื้อหาสาระของอาหารเป็นส่วนสำคัญอยู่ด้วย เช่น กฎอัญญาชะรอเราะฮฺ (อันตราย ภัยพิบัติต้องถูกขจัด) เป็นต้น

10) มีบทบัญญัติอิสลามให้บริโภคอาหารก่อนการละหมาดเมื่อท้องหิวหรืออาหารถูกจัดวางไว้เรียบร้อยแล้ว

11) อาหารบางชนิดเป็นที่ต้องห้ามแก่มุสลิมยามปกติ เช่น สุกร ชากสัตว์ตายเอง เลือด และเหล้า แต่เมื่อยามภาวะคับขันขึ้นฉุกเฉินก็เป็นที่อนุญาตตามความคับขันนั้นๆ ได้

12) นักวิชาการอิสลามไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการอะดีษ (วจนะ กิจวัตร การยอมรับ ของนบี ﷺ) หรือนักกฎหมายอิสลามต่างก็ให้ความสำคัญกับเรื่องของอาหารกันในทุกยุคทุกสมัย โดยในตำราของท่านเหล่านั้นจะมีการกำหนดเป็นบทเฉพาะทั้งที่โดยตรงและโดยอ้อมเกี่ยวกับอาหารไว้เป็นการเฉพาะ

5. 1. 1. 3 หลักสำคัญของอาหารในอิสลาม

อาหารที่อนุมัติให้บริโภคในอิสลามนั้นมีหลักสำคัญอยู่ 2 หลักใหญ่ๆ คือ ฮาลาล (เป็นที่อนุมัติ) และฮาลาลฮิบ (ตีมีโภชนาการ)

ทั้งนี้โดยหลักการเดิมอาหารและเครื่องดื่มทุกชนิดเป็นที่อนุมัติให้บริโภคยกเว้น ดังนี้

1) อาหารที่อัลกุรอานหรืออะดีษระบุว่าฮารอม (ไม่เป็นที่อนุมัติ) เช่น สุกร ชากสัตว์ตายเอง เลือด และเหล้า เป็นต้น

2) สัตว์ที่มีบทบัญญัติให้ฆ่าทิ้ง เช่น งู แมงป่อง หนู อีกา เหยี่ยว และสัตว์ดุร้ายทุกชนิดตามทฤษฎีของนักวิชาการอิสลามบางท่าน

3) สัตว์ที่ห้ามฆ่าเช่น มด ผึ้ง นกเหยี่ยวเล็ก นกหัวขวาน ตามทฤษฎีของนักวิชาการอิสลามบางท่าน

4) สิ่งเลว น่ารังเกียจ ร่างกายไม่ปรารถนา (al-Sharbiniy, 1997 : 4/398)

5) สิ่งสกปรก เป็นพิษภัย ทำให้มีอาการมีนเมา

6) สิ่งที่เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น สิ่งที่ได้มาโดยมิชอบ ผิดหลักศาสนาหรือผิดกฎหมาย

5. 1. 1. 4 สภาพอาหารบนพื้นฐานคุณและโทษ

อาหารมีอยู่ 5 สภาพด้วยกัน คือ

1) อาหารที่มีแต่คุณประโยชน์ ปราศจากโทษ

2) อาหารที่มีแต่โทษโดยไม่มีประโยชน์

3) อาหารที่มีโทษ โดยมีประโยชน์ปะปนอยู่เพียงเล็กน้อย

4) อาหารที่มีทั้งประโยชน์และโทษเท่าเทียมกัน

5) อาหารที่มีคุณประโยชน์โดยมีโทษปะปนอยู่เพียงเล็กน้อย

อาหารที่มีเฉพาะโทษ หรือโทษมากกว่าประโยชน์หรือทั้งคุณและโทษเท่าเทียมกัน ไม่เป็นที่อนุมัติให้มุสลิมบริโภค

ส่วนอาหารที่เป็นคุณประโยชน์ หรือมีโทษเพียงเล็กน้อย นักวิชาการอิสลามมีความเห็นสามทรรศนะ ดังนี้

ทรรศนะที่หนึ่ง มีความเห็นว่า สิ่งดังกล่าวเป็นที่อนุมัติตั้งแต่ดั้งเดิม

ทรรศนะที่สอง มีความเห็นว่า สิ่งดังกล่าวไม่เป็นที่อนุมัติจนกว่าจะมีหลักฐานการอนุมัติมายืนยัน

ทรรศนะที่สาม ไม่ดำเนินการใดๆจนกว่า จะมีหลักฐาน ที่ระบุเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด

ทรรศนะที่ถูกต้องและมีน้ำหนักมากที่สุดคือทรรศนะที่หนึ่ง เพราะอัลลอฮ์ ﷻ ทรงสร้างทุกสรรพสิ่ง เพื่อ ยังประโยชน์ให้กับมนุษย์ ประกอบกับทรรศนะที่สองและสามยังไม่มีหลักฐานที่เป็นรูปธรรม (al-Fawzan, 1988 : 13-15)

5. 1. 1. 5 ประเภทบทบัญญัติอิสลามว่าด้วยอาหาร

บทบัญญัติอิสลามว่าด้วยอาหารสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) บทบัญญัติที่ระบุนำอาหารที่อนุมัติบริโภค เช่น อาหารทะเล ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวไว้ในอายะฮ์ ที่ 96 จากสูเราะฮ์ อัลมาอิดะฮฺ ความว่า “ ได้ถูกอนุมัติ แก่พวกเจ้า ซึ่งสัตว์ล่าในทะเล และอาหารจากทะเล ทั้งนี้เพื่อเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกแก่พวกเจ้า และแก่บรรดาผู้เดินทาง และได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้าซึ่งสัตว์ที่ล่าบนบก トラบใดที่พวกเจ้าครองอิหมอมอยู่ และจงยำเกรงอัลลอฮ์ ﷻ เถิด ผู้ที่พวกเจ้าจะถูกรวบรวมนำไปสู่พระองค์”

ปศุสัตว์ เป็นที่อนุมัติดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวไว้ในอายะฮ์ที่ 1 ของ สูเราะฮ์ อัลมาอิดะฮฺ ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายจงรักษาสัตตัญญาให้ครบถ้วนเถิด สัตว์ประเภทปศุสัตว์ นั้นได้ถูกอนุมัติแก่พวกเจ้าแล้ว นอกจากที่ถูกอ่านให้พวกเจ้าฟัง โดยที่พวกเจ้ามิใช่ผู้ให้สัตว์ที่จะถูกล่า นั้นเป็นที่อนุมัติขณะที่พวกเจ้าอยู่ในอิหมอม แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงชี้ขาดตามที่พระองค์ทรงประสงค์”

2) บทบัญญัติที่ระบุนำอาหารที่ไม่อนุมัติให้บริโภค เช่น อาหาร 10 ชนิดที่ไม่อนุมัติให้บริโภคตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวไว้ในอายะฮ์ที่ 3 ของสูเราะฮ์ อัลมาอิดะฮฺ ความว่า “ได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้าแล้วซึ่งสัตว์ที่ตายเองและเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ ที่มัน (ขณะเชือด) และสัตว์ที่ถูกรัดคอตาย และสัตว์ที่ถูกตีตาย และสัตว์ที่ตกเหวตาย และสัตว์ที่ถูก

ชีวิตตาย และสัตว์ที่สัตว์ร้ายกัดกิน นอกจากที่พวกเจ้าเชือดกัน และสัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นบูชา และการที่พวกเจ้าเสียนหายด้วยไม้ตี เหล่านี้เป็นภาระละเมิด วันนี้บรรดาผู้ปฏิเสธการศรัทธาหมดหวังในศาสนาของพวกเจ้าแล้วดังนั้นจงอย่ากลัวพวกเขา และจงกลัวข้าเถิด วันนี้ข้าได้ให้สมบรูณ์แก่พวกเจ้าแล้วซึ่งศาสนาของพวกเจ้าและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้วซึ่งความกรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้าแล้ว ผู้ใดได้รับความคับขันในความหิวโหยโดยมิใช่เป็นผู้จงใจกระทำความบาปแล้วไซ้ แน่นอนอัลลอฮฺ ﷻ นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษผู้ทรงเมตตาเสมอ”

3) ไม่มีบทบัญญัติระบุว่าฮารอม สิ่งที่ไม่มีการบัญญัติระบุว่าฮารอม ก็ให้ถือว่าสิ่งนั้นเป็นที่อนุมัติให้บริโภคได้ ถ้อยตามกฎทางศาสนบัญญัติที่ว่า “ฐานเดิมของสรรพสิ่งนั้นเป็นสิ่งอนุมัติ” ตามนัยของหลักฐาน เช่นที่ อัลลอฮฺ ﷻ ทรงกล่าวไว้ในอายะฮ์ที่ 29 ของสุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮฺ ความว่า “พระองค์คือผู้ที่ได้ทรงสร้างสิ่งทั้งมวลในโลกไว้สำหรับพวกเจ้า ภายหลังจากได้ทรงมุ่งสู่ฟากฟ้า แล้วได้ทำให้มันสมบรูณ์ ขึ้นเป็นเจ็ดชั้นฟ้าและพระองค์นั้นทรงรอบรู้ในทุกสิ่งทุกอย่าง” (al-Fawzan, 1988 : 17-19)

ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “มุสลิมที่มีความผิดร้ายแรงที่สุดคือผู้ที่ตามหาสิ่งที่ยังไม่ถูกต้องห้าม และถูกต้องห้ามเพราะการถามหาของเขา” (บันทึกโดย อัลบุคอรีและมุสลิม)¹¹⁸

5. 1. 1. 6 บทบาทของอาหารฮาลาลในมิติต่างๆ

อาหารฮาลาลมีบทบาท และส่งผลต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องนานาประการโดยพอสรุปเป็นสังเขป ดังนี้

1) อาหารฮาลาลในมิติทางจิตวิญญาณ

การบริโภค อุบอดสิ่งฮาลาล เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้จิตใจมนุษย์มีความยำเกรงอันเป็นยอดของความดีงามตามความอายะฮ์ที่ 88 ของสุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮฺ ความว่า “และพวกเจ้าจงบริโภคสิ่งที่ดีๆ จากสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงให้เป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเจ้า และพึงยำเกรงอัลลอฮฺ ﷻ ผู้ซึ่งพวกเจ้าศรัทธาต่อพระองค์เถิด”

ในขณะที่การบริโภคของต้องห้ามก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ จะไม่ประสงค์ชำระหัวใจของผู้บริโภคนั้น ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงกล่าวไว้ในตอนท้ายของอายะฮ์ที่ 41 และตอนต้นของอายะฮ์ที่ 42 ของสุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮฺ ความว่า “...ชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่อัลลอฮฺ ﷻ มิทรงประสงค์จะให้หัวใจของพวกเขาสะอาด โดยที่พวกเขาจะได้รับความอัปยศในโลกนี้ และจะได้รับการลงโทษอันมหันต์ในปรโลก พวกเขาชอบฟังคำมุสา ชอบกินสิ่งที่ต้องห้าม.... ”

¹¹⁸อ้างแล้วหน้า 73

2) อาหารฮาลาลในมิติทางสรีระร่างกาย

เนื่องจากการบริโภคสิ่งที่ยาลาลดี มีประโยชน์ถูกต้องตามหลักโภชนาการทำให้ร่างกายมีการเจริญเติบโตอย่างความเหมาะสม การบริโภคสิ่งต้องห้ามเป็นเหตุให้จิตใจไม่ได้รับการชำระให้สะอาดอาจจะเสื่อมเสีย ส่งผลต่อสรีระร่างกายได้ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “.... ฟังรู้เถิดว่า แท้จริงในร่างกายนั้นมีก้อนเนื้อก้อนหนึ่ง หากก้อนเนื้อก้อนนั้นดี ทุกส่วนของร่างกายจะดีไปด้วย หากก้อนเนื้อนั้นเสียทุกส่วนของร่างกายก็จะเสียไปด้วย ฟังรู้เถิดว่า มันคือหัวใจ...” (บันทึกโดยอัลบุคอรียะและมุสลิม)

3) อาหารฮาลาลในมิติทางการดำเนินชีวิต

การบริโภคอาหารฮาลาลเป็นการปลดปล่อยพันธนาการตัวเองจากการตามก้าวเดินของมารร้ายอย่างหนึ่ง อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวไว้ในอายะฮ์ที่ 168 ของสุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ ความว่า “มนุษย์เอ๋ย! จงบริโภคสิ่งที่ยอนุ่มดีที่ดียุ่ จากสิ่งที่ยู่ในแผ่นดิน และจงอย่าตามบรรดาก้าวเดินของชัยฏอน(มารร้าย) แท้จริงมันคือศัตรูที่ซัดแฉ่งของพวกเจ้า” และหมายรวมถึงการหลีกเลี่ยงจากสิ่งชั่วร้ายที่มารร้ายชวนชวยอยู่ เช่น การครอบงำให้สึมการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ การล่อลวงให้หลงทางกีดกันเพื่อให้ออกจากแนวทางที่ถูกต้อง หันเหออกจากแนวทางที่เที่ยงตรง การใช้ให้ทำลามกและความชั่ว ตามความในอายะฮ์ที่ 19 ของสุเราะฮ์อัลมูฏะละฮ์ อายะฮ์ที่ 29 ของสุเราะฮ์อัลฟุรกออน อายะฮ์ที่ 24 ของสุเราะฮ์อันนัมล อายะฮ์ที่ 38 ของสุเราะฮ์อัลอังกะบุต อายะฮ์ที่ 21 ของสุเราะฮ์อันนุร

อีกทั้งการบริโภคอาหารฮาลาลเป็นการแสดงออกซึ่งการขอบคุณต่ออัลลอฮ์ ﷻ และพระองค์ก็ทรงเพิ่มพูนสิ่งที่ดีงามแก่บ่าวผู้ขอบคุณอีก อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวในอายะฮ์ที่ 114 ของสุเราะฮ์อันนะฮล ความว่า “พวกเจ้าจงบริโภคในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้เป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเจ้าซึ่งเป็นที่อนุ่มดีที่ดี และพวกเจ้าจงขอบคุณต่อความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ﷻ หากพวกเจ้าเคารพภักดีเฉพาะพระองค์เท่านั้น” และในอายะฮ์ที่ 7 ของสุเราะฮ์อิบรอฮีม ความว่า “และจงรำลึกขณะที่พระเจ้าของพวกเจ้าได้ประกาศว่า หากพวกเจ้าขอบคุณ ข้าก็จะเพิ่มพูนให้แก่พวกเจ้า และหากพวกเจ้าเนรคุณ แท้จริงการลงโทษของข้ามันสาหัสยิ่ง”

4) อาหารฮาลาลในมิติทางสังคม

การที่มนุษย์ทุกภาคส่วนของสังคม บริโภคสิ่งที่ยาลาล สิ่งที่ดีมีประโยชน์ ถูกต้องตามหลักโภชนาการ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม บริโภคสิ่งที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง ไม่บริโภคอาหารของผู้อื่นโดยการละเมิด ทำให้ร่างกายเจริญเติบโตในสภาพที่เหมาะสม มีสุขภาพจิต ความคิด พฤติกรรมที่ดีทำให้สังคมโดยรวมเป็นสังคมที่สงบสุข น่าอยู่ มีความจำเริญ เนื่องจากการบริโภคสิ่ง

ฮาลาลและหลีกเลี่ยงสิ่งฮารอม เป็นการศรัทธาและความยำเกรงอันหนึ่ง ซึ่งความศรัทธาความยำเกรง เป็นสิ่งหนึ่งที่จะนำมาซึ่งความจำเริญ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวในอายะฮ์ที่ 96 สูเราะฮ์ อัลอะอรอฟ ﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (الأعراف : 96)

ความว่า “และหากว่าชาวเมืองนั้นได้ศรัทธากันและมีความยำเกรงแล้วไซ้ร้ แนนอนเราก็เปิดให้แก่พวกเขาแล้ว ซึ่งบรรดาความเพิ่มพูนจากฟากฟ้า และแผ่นดินแต่ทว่าพวกเขา ปฏิเสธ ดังนั้นเราจึงได้ลงโทษพวกเขา เนื่องด้วยสิ่งที่พวกเขาชวนชวนไว้”

5) อาหารฮาลาลในมิติทางการตอบรับคำขอพร

การบริโภคอาหารฮาลาลเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการตอบรับดุอา (การวิงวอนขอ จากอัลลอฮ์ ﷻ) เนื่องจากผู้ที่ได้มาซึ่งอาหารและการบริโภคที่ไม่อนุมุติ ดุอาของเขาอาจถูกปฏิเสธ จากอัลลอฮ์ ﷻ ได้ ท่านอบูฮุรัยเราะฮ์กล่าวว่า : ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า : แท้จริงอัลลอฮ์ผู้ทรงสูงส่งนั้นดี พระองค์จะรับเพียงสิ่งที่ดีเท่านั้น และแท้จริงอัลลอฮ์ทรงส่งแก่บรรดาผู้ศรัทธาเหมือนกับที่พระองค์เคย ส่งแก่บรรดานบี ﷺ โดยพระองค์กล่าวว่า : (โอ้บรรดานบีทั้งหลาย จงบริโภคจากสิ่งที่ดีๆ และจง ปฏิบัติสิ่งที่ดี แท้จริงฉันรู้ยิ่งถึงสิ่งที่พวกเจ้าปฏิบัติ) จากนั้นท่านนบี ﷺ ก็กล่าวในฮะดีษบันทึกโดย มุสลิมและติรมิซีย์ ก็เอ่ยถึงสภาพของชายผู้หนึ่งที่เดินทางไกล ผมเผ้ารุงรัง ฝุ่นจับ ยกสองมือขึ้นสู้ ท้องฟ้าเฝ้าขอดุอาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ขณะที่อาหาร เครื่องดื่ม เสื้อผ้าของเขา และเขาบริโภคสิ่งที่ไม่อนุมุติ แล้วการ ขอพรของเขาจะถูกตอบรับอย่างไร

6) อาหารฮาลาลในมิติทางวันแห่งการฟื้นคืนชีพ

การไม่บริโภคสิ่งต้องห้ามเป็นการรักษาตัวเองให้รอดพ้นจากการลงโทษและไฟ นรกของอัลลอฮ์ ﷻ ได้อย่างหนึ่ง ดังนั้นการชอบบริโภคสิ่งต้องห้ามจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่จะถูกลงโทษ และถูกไฟนรกเผาไหม้ ตามความท้ายของอายะฮ์ที่ 41 และตอนต้นของอายะฮ์ที่ 42 ของสูเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์ ความว่า “.....ชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่อัลลอฮ์มิทรงประสงค์จะให้หัวใจของพวกเขาสะอาด โดยที่พวกเขาจะได้รับความอภัยในโลกลี้ และจะได้รับการลงโทษอันมหันต์ในปรโลก พวกเขาชอบฟัง คำมุสา ชอบกินสิ่งที่ต้องห้าม.... .”

ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ไอ้กะอับ บุตรของฮุจเราะฮ์ เนื้อที่งอกจากสิ่งผิด บทบัญญัตินั้นเหมาะสมกับไฟนรกเป็นที่สุด” (บันทึกโดยอติรมิซีย์และท่านกล่าวว่าฮะดีษนี้ดี แปลก อัลบานียกล่าวว่า เป็นฮะดีษที่ถูกต้อง)¹¹⁹

7) อาหารฮาลาลในมิติทางอุตสาหกรรมการผลิต

¹¹⁹ อ้างแล้วหน้า 2

เนื่องจากมุสลิมเป็นหนึ่งในผู้บริโภครายใหญ่ของโลก ณ ปี พ. ศ. 2553 จำนวนมุสลิมมีไม่ต่ำกว่า 1, 600 ล้านคน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยงานวิจัยนิวฟอรัมเปิดเผย รายงานการคาดการณ์ว่าพลเมืองมุสลิมทั่วโลกอีก 20 ปีข้างหน้าคือในปี พ. ศ. 2573 จะเพิ่มขึ้นเป็น 2.2 พันล้านคน (นิตยสารคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2554 : 12) ในขณะที่ตลาดอาหารฮาลาลเติบโตประมาณปีละ 17, 500 ล้านบาท และในปี 2553 ปี เดียวมีมูลค่าถึง 42 พันล้านบาท (Halal Cicot, 2554 : 16) ทำให้หลายๆ ภูมิภาคตระหนักถึงความสำคัญของอาหารฮาลาล หลายประเทศตื่นตัว เตรียมที่จะเป็นผู้นำหรือศูนย์กลางของกิจการฮาลาล ประเทศไทยก็เล็งถึงความสำคัญอันนี้จึงกำหนดให้มีหน่วยงาน องค์กร โครงการต่างๆ มารองรับอุตสาหกรรมการผลิตอาหารฮาลาล อาทิ สถาบันอาหารมีชัยงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ คณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล คณะกรรมการบริหารกิจการฮาลาลคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาลจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันฮาลาลมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โครงการนิคมอุตสาหกรรมฮาลาลจังหวัดปัตตานี ศูนย์บริการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ฮาลาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มผลิตสินค้าฮาลาลชุมชน เป็นต้น

8) อาหารฮาลาลในมิติทางธุรกิจส่งออก

โลกปัจจุบันเชื่อมโยงเข้าด้วยกันด้วยระบบตลาด มีการผลิตแบบอุตสาหกรรมเป็นพื้นฐาน มีการแข่งขันที่ซับซ้อน มีระบบการขนส่ง และระบบโลจิสติกส์ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง อัตราการแปรเป็นเมืองยังคงสูง ประชากรราวครึ่งโลกอาศัยอยู่ในเมือง การผลิตอาหารในโลกปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อป้อนสู่ตลาดที่ผลิตเพื่อบริโภคเองในครัวเรือนมีปริมาณน้อย ตลาดอาหารโลกจึงมีบทบาทอย่างสูงต่อโภชนาการและการสนองอาหารแก่ชาวโลกในปัจจุบันและอนาคต ณ ปี พ. ศ. 2551 มีประชากรมุสลิมถึง 1. 627 พันล้านคนหรือร้อยละ 24. 31 ที่ต้องการบริโภคอาหารที่ได้รับอนุมัติหรืออนุญาตให้บริโภคได้เรียกว่าอาหารฮาลาล โดยมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 12 ต่อปี และสินค้าฮาลาลไม่ได้จำกัด การบริโภคเฉพาะในกลุ่มมุสลิมเท่านั้น แต่ยังได้รับความนิยมแม้ในกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ใช่มุสลิมที่เน้นในเรื่องสุขภาพที่มองว่าฮาลาลเป็นอาหารที่สะอาดและปลอดภัย ได้หันมาบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลมากขึ้นถือว่าเป็นโอกาสทางธุรกิจการผลิตเพื่อส่งออกอีกทางหนึ่ง (รอบรู้เรื่องฮาลาลในอุตสาหกรรมอาหาร, 2537 : 151-157)

5. 1. 2 บทบัญญัติอิสลามว่าด้วยอาหารและประเด็นปัญหาที่ควรรู้

5. 1. 2. 1 ประเภท/แหล่งที่มาของอาหาร

อาหารตามสภาพที่เป็นวัตถุดิบดั้งเดิมก่อนเข้ากระบวนการ กรรมวิธีการผลิตมีแหล่งที่มา และสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) สัตว์ เช่น วัว แพะ แกะ และไก่ เป็นต้น

2) อื่นจากสัตว์คือพืช ผัก ผลไม้ รวมทั้งที่เป็นของแข็ง และของเหลวหรือวัตถุ เช่น ผักกาด ผักบุง ผักคะน้า ทุเรียน และเงาะ เป็นต้น

5. 1. 2. 2 บทบัญญัติอิสลามว่าด้วยวัตถุติดดั้งเดิมของอาหาร

บทบัญญัติอิสลามว่าด้วยวัตถุติดดั้งเดิมของอาหารสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ

1) บทบัญญัติที่ระบุว่าฮาลาล เช่น ปศุสัตว์ สัตว์น้ำ และพืชผักผลไม้ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องสะอาด ดี มีประโยชน์ ถูกต้องตามหลักโภชนาการและปราศจากพิษภัย เช่น ที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวไว้ในอายะฮ์ที่ 1 ของสุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์ ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงรักษาบรรดาสัตว์ให้ครบถ้วนเถิด สัตว์ประเภทปศุสัตว์นั้นได้ถูกอนุมัติแก่พวกเจ้าแล้ว นอกจากที่จะถูกอ่านให้พวกเจ้าฟัง โดยที่พวกเจ้ามิใช่ผู้ที่ให้สัตว์ที่จะถูกอ่านนั้นเป็นที่อนุมัติ ขณะที่พวกเจ้าอยู่ในอิหม่าม แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงชี้ขาดตามที่พระองค์ทรงประสงค์” และในอายะฮ์ที่ 5 ของสุเราะฮ์ อันนะฮล ความว่า และปศุสัตว์ที่พระองค์ทรงสร้างมันในตัวมันมีความอบอุ่นสำหรับพวกเจ้า และมีประโยชน์มากมาย และในส่วนหนึ่งจากมันนั้นพวกเจ้าเอามาบริโภคได้”

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวเกี่ยวกับน้ำทะเลและซากสัตว์ในทะเล ความว่า “น้ำทะเลนั้นสะอาด สัตว์ทะเลที่ตายเองสามารถบริโภคได้” (บันทึกโดยชาวสุนันทั้ง 4 มาลิก อะหมัด อัลฮากิม อัลดาร์กูนิย อัลดาริมีย และนักบันทึกอะดิษท่านอื่นๆ อัลบุคอรียกกล่าวว่า เป็นอะดิษที่ถูกต้อง)¹²⁰

2) บทบัญญัติที่ระบุว่าฮารอม เช่น ที่อัลลอฮ์ ﷻ ระบุไว้ในอายะฮ์ที่ 3 ของสุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ ความว่า “ได้ถูกห้ามแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสัตว์ที่ตายเอง และเลือด และเนื้อสุกร และสัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ ที่มันขณะเชือด และสัตว์ที่ถูกรัดคอตาย และสัตว์ที่ถูกตีตาย และสัตว์ที่ตกเหวตาย และสัตว์ที่ถูกขวิดตาย และสัตว์ที่ถูกสัตว์ร้ายกัดกินนอกจากที่พวกเจ้าเชือดกัน และสัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นบูชา และการที่พวกเจ้าเสียหายด้วยไม้ตี...” เป็นต้น ท่านนบี ﷺ ห้ามบริโภคสัตว์ที่ดุร้ายมีเขี้ยว เช่น หมาป่า เสือ และสิงโต โดยท่านกล่าวว่า “บรรดาสัตว์ดุร้ายมีเขี้ยวไม่อนุญาตให้บริโภค” (บันทึกโดยชาวสุนันทั้ง 6 และอะหมัด) เป็นต้น

3) ไม่มีบทบัญญัติระบุเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด หมายถึงสิ่งที่ไม่มีบทบัญญัติระบุว่าฮาลาลหรือฮารอม นักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่ถือว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งฮาลาล ถ้อยตามกฏทางนิติศาสตร์อิสลามที่ว่า “เดิมของสรรพสิ่งนั้นเป็นที่อนุมัติ” อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวไว้ในอายะฮ์ที่ 29 ของสุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ ความว่า “พระองค์คือผู้ที่ได้สร้างสิ่งทั้งมวลในโลกไว้สำหรับพวกเจ้า....” และในอายะฮ์ที่ 119 ของสุเราะฮ์อัลอันอาม ความว่า “และมีอะไรเกิดแก่พวกเจ้าที่พวกเจ้าไม่บริโภคสิ่งที่พระนามของอัลลอฮ์ถูกกล่าวบนมัน ทั้งๆที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้วซึ่งสิ่งที่พระองค์ได้ทรง

¹²⁰ อ้างแล้วหน้า 31

ห้ามแก่พวกเจ้า นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมันเท่านั้น” และในอายะฮ์ที่145 ของ สูเราะฮ์อัลอันอาม ความว่า “จงกล่าวเถิด(มุฮัมมัด)...” อัลลอฮ์ ﷻ ทรงแจ้งว่าเนื้อสัตว์ทุกชนิดเป็นที่อนุมัติให้บริโภคได้ยกเว้นสี่ชนิดใหญ่เท่านั้น ดังนั้นนอกจากเนื้อต้องห้ามสี่ชนิดจึงเป็นที่ฮาลาล บริโภค ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “มุสลิมที่มีความผิดร้ายแรงที่สุดคือผู้ที่ถามหาสิ่งที่ยังไม่ถูกห้าม และถูกห้ามเพราะการถามหาของเขา” (บันทึกโดยอัคริมิซีย์และอบูดาวูดและอิบนุมาญะฮ์และอัลฮากิม)¹²¹

5. 1. 2. 3 ฮาลาลและฮารอมจากอาหารประเภทสัตว์

อาหารประเภทสัตว์จำแนกตามที่อยู่อาศัยได้เป็น 3 ประเภทคือ

- 1) สัตว์บก เช่น วัว แพะ แกะ รวมทั้งสัตว์ปีก เช่น ไก่ เป็ด นกประเภทต่างๆ สัตว์บกมีทั้งที่เป็นสัตว์เชื่อง และที่เป็นสัตว์เปรี้ยว เลื่อน
- 2) สัตว์น้ำ เช่น ปลาชนิดต่างๆ กุ้ง และหอย ฯลฯ
- 3) สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น กบ เต่า จระเข้ และปู ฯลฯ
- 4) นกที่มีกรงเล็บแหลมคม เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ไม่อนุญาตให้บริโภค เพราะท่านนบี ﷺ ได้ห้ามมิให้บริโภคนกที่มีกรงเล็บแหลมคม
- 5) สัตว์กินสิ่งสกปรกเป็นอาหาร “ญัลลาละฮ์” ก็เป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่ท่านนบี ﷺ ห้ามมิให้กินเนื้อและนมมัน
- 6) สัตว์น่ารังเกียจหรือสัตว์เลว เป็นสัตว์ที่ตัวบดทกล่าวถึงภาพรวมว่าอัลลอฮ์ ﷻ และนบี ﷺ ไม่อนุญาตให้บริโภคสัตว์ที่เลวน่ารังเกียจโดยบรรทัดฐานการพิจารณาว่าสัตว์ประเภทไหนเลวน่ารังเกียจห้ามบริโภคต้องอิงกับตัวบท
- 7) สัตว์ที่ถูกสั่งให้ฆ่าและสัตว์ห้ามฆ่าทั้งเป็นสัตว์ที่ไม่อนุญาตให้บริโภค เพราะการที่มีตัวบทสั่งให้ฆ่าทั้งโดยมิได้บริโภคมีนัยยะว่าสัตว์นั้นไม่อนุญาตให้บริโภค เนื่องจากการฆ่าทั้งโดยเปล่าประโยชน์หากสัตว์นั้นเป็นที่อนุญาตให้บริโภคถือเป็นความฟุ่มเฟือยซึ่งไม่มีบทบัญญัติอิสลามบ่งชี้ และการที่มีบทบัญญัติห้ามฆ่าสัตว์บางชนิดการห้ามฆ่าสัตว์นั้นก็คือการห้ามบริโภคมันโดยปริยาย
- 8) สัตว์ดุร้ายมีเขี้ยว มีฮะดีษมากมายหลายสายรายงานระบุว่าท่านนบี ﷺ ห้ามบริโภคสัตว์ดุร้ายมีเขี้ยว
- 9) สัตว์ที่เกิดจากการผสมของสัตว์ฮาลาลบริโภคกับสัตว์ฮารอมบริโภค การเลี้ยงบริโภคสัตว์ดังกล่าวเป็นการสร้างความบริสุทธิ์ให้กับตัวเองเพราะสัตว์ดังกล่าวมีการปนเปื้อนระหว่างสิ่งฮารอมกับสิ่งฮาลาล อนุমানได้กับการปนเปื้อนระหว่างนมกับเหล้า

¹²¹ อ้างแล้วหน้า 60

อนึ่งอาหาร 10 ชนิดที่ถูกห้ามบริโภคไว้ในอัลกุรอานคือสัตว์ที่ตายเอง เลือดสุกร สัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ ขณะเชือดมัน และสัตว์ที่ถูกรัดคอตาย สัตว์ที่ถูกตีตาย สัตว์ที่ตกมาตาย สัตว์ที่ถูกขวิดตาย สัตว์ที่ถูกสัตว์ร้ายกัดกินจนตาย สัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นบูชา (ตอบคำถามเพื่อนต่างศาสนิก, 1999 : 56-59 ; ทะลาและหะรอมีในอิสลาม, 1995 : 69-73)

10) สัตว์น้ำโดยหลักการเดิมอนุญาตให้บริโภคได้ทั้งหมดยกเว้นที่มีตัวบดห้ามไว้จะโดยลักษณะระบุเจาะจงตัวตนหรือระบุเป็นคุณลักษณะต้องห้าม

11) สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ นักวิชาการอิสลามส่วนใหญ่มีทัศนะเหมือนกับข้อกำหนดบทบัญญัติของการบริโภคสัตว์น้ำ เพราะสัตว์ดังกล่าวใช้ชีวิตช่วงหนึ่งอยู่ในน้ำ

5. 1. 2. 4 บทบัญญัติอิสลามเกี่ยวกับอาหารที่ควรรู้ในสังคมไทย

- 1) แมว เป็นสัตว์หนึ่งที่ท่านนบี ﷺ ห้ามบริโภคและซื้อขายมัน
- 2) กระจ่าง เป็นสัตว์ที่อนุญาตให้บริโภคได้เพราะสาวกและท่านนบี ﷺ เองก็เคยบริโภคกระจ่าง
- 3) เต่า ไม่มีตัวบดห้ามการบริโภคเต่าโดยเจาะจง และลักษณะของเต่าก็ไม่เข้าข่ายลักษณะที่อัลลอฮ์ ﷻ และนบี ﷺ ห้ามไว้
- 4) ตะพาบน้ำ ข้อกำหนดบทบัญญัติเหมือนกับเต่า เพราะเป็นสัตว์น้ำและอยู่ในตระกูลเดียวกัน
- 5) แมงดา เป็นสัตว์ที่อนุญาตให้บริโภคได้เนื่องจากไม่มีตัวบดห้ามไว้และเป็นสัตว์น้ำชนิดหนึ่ง
- 6) กระจ่าง ไม่มีตัวบดห้ามการบริโภคกระจ่างโดยเจาะจงและลักษณะของกระจ่างก็ไม่เข้าข่ายลักษณะสัตว์ต้องห้าม

5. 1. 2. 5 อาหารประเภทอื่นจากสัตว์ คือพืช ผัก และผลไม้ โดยหลักการเดิมเป็นที่อนุมัติให้บริโภค

- 1) พืชฮาลาลบริโภค คือพืชที่สะอาด ดี มีประโยชน์ ไม่มีโทษ และไม่ทำให้มีนเมาหรือไม่ทำให้บกร่องหรือเสียดิ
- 2) พืชที่ฮารอมบริโภค คือพืชที่สกปรก เลว มีพิษภัย และพืชที่ทำให้มีนเมาบกร่องหรือเสียดิ

5. 1. 3 กฎหมายอิสลามว่าด้วยอาหารในภาวะคับขัน

5. 1. 3. 1 ภาวะคับขันในอิสลาม

สภาพการดำรงชีวิตอาจแบ่งออกได้เป็นสองสภาพ สภาพแรกคือ สภาพปกติ ส่วนสภาพที่สองคือ สภาพไม่ปกติซึ่งภาวะคับขันเป็นบริบทหนึ่งของสภาพไม่ปกติ

ภาวะคับขันตามความหมายด้านภาษาในภาษาอาหรับมาจากคำว่า “อัลฎูอฮฺ รุเราะฮฺ” (الضرورة) หรือ “อัลอิฎฎิรอร” (الاضطرار) หมายถึง ความจำเป็น ความต้องการ ส่วนความหมายด้านศัพท์ทางวิชาการหรือด้านศาสนบัญญัติหมายถึง สภาพความคับขันขั้นวิกฤติ ที่หากไม่กระทำการสิ่งต้องห้ามแล้วจะเกิดความเสียหายต่ออวัยวะหรือถึงแก่ชีวิตได้ สำหรับภาวะความคับขันในบริบทของอาหารคือสภาพความคับขันขั้นวิกฤติที่หากไม่บริโภคอาหารฮาลาลแล้วจะเกิดความเสียหายต่ออวัยวะหรือถึงแก่ชีวิตได้ (Ibn Manzur, 1997 : 8/46al-Rafiaiy, 1997 : 12/158)

การบริโภคอาหารฮาลาลในภาวะคับขันเป็นสิ่งที่อนุญาตโดยหลักฐานหรือแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลาม โดยหลักฐานการอนุญาตดังกล่าวมีทั้งหลักฐานทางตรงและหลักฐานทางอ้อมเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างหลักฐานทางตรง เช่น อัลกุรอาน ซูเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮฺ อายะฮ์ที่ 173 ซูเราะฮ์ อัลมาอิดะฮฺ อายะฮ์ที่ 3 และ ซูเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 145 หลักฐานทางตรงจากชะดีษหรือฮัสสุนนะฮ์ เช่น ชะดีษบันติกโดยอะฮ์มัด – อัลฮากิม และอัลบัยฮะกีเย จากอบูสะมุเราะฮ์ ตัวอย่างหลักฐานทางอ้อมจากอัลกุรอาน ซูเราะฮ์ อัล – บะเกาะเราะฮฺ อายะฮ์ที่ 195 ซูเราะฮ์ อันนิซาอ อายะฮ์ที่ 29 ซูเราะฮ์ อันนะฮฺล อายะฮ์ที่ 106 ตัวอย่างหลักฐานทางอ้อมจากชะดีษหรือฮัสสุนนะฮ์ เช่น ชะดีษบันติกโดยอบูดาวูด และอัตติรมิซีย จากอัลชะสันจากสะมุเราะฮฺ บิน ญุนดุบชะดีษบันติกโดยอะฮ์มัด และอิบนุมาญะฮฺจากอบีสะอีด¹²²

การปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามเพื่อการบริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขัน กล่าวคือจำเป็นหรือไม่ที่ผู้ตกอยู่ในภาวะคับขันต้องบริโภคสิ่งฮาลาลเพื่อประทังชีวิต ผลการศึกษาพบว่านักกฎหมายอิสลามมีความเห็นออกเป็นสองทัศนะ โดยทัศนะของนักกฎหมายอิสลามส่วนมากมีความเห็นว่าวาญิบสำหรับผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันต้องบริโภคสิ่งฮาลาลเพื่อประทังชีวิต หากเขาละการบริโภคสิ่งดังกล่าวแล้วเป็นเหตุให้เขาเสียชีวิต เขามีความผิดเสมือนว่าเขาเจตนาฆ่าตัวเอง ยกเว้นผู้ที่ไม่รู้บทบัญญัติดังกล่าว ทัศนะนี้เป็นทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่าตามหลักฐานของบทบัญญัติและเหตุผล โดยสาเหตุความเห็นต่างมาจากการแปรพฤติการณ์อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขันว่า การอนุญาตดังกล่าวเป็นการไม่ถือความเอาผิดกับผู้ที่บริโภคสิ่งฮาลาลโดยที่บทบัญญัติตัวตนของสิ่งนั้นยังคงฮาลาลอยู่หรือการอนุญาตดังกล่าวเป็นการยกเลิกละกฏบทบัญญัติความเป็นฮาลาลของสิ่งนั้นแล้ว มันก็กลายเป็นสิ่งฮาลาลสามารถบริโภคได้ (al-Maqdisiy, 1995 : 11/74)

¹²² ดูประเด็นความหมายของภาวะคับขันหัวข้อ 4. 2. 2. 3 และ 4. 2. 2. 4

5. 1. 3. 2 ภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาล

มัชฮับฟิกฮ์ทั้งสี่มีความเห็นใกล้เคียงกันเกี่ยวกับขอบเขตของภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคอาหารฮาลาลเพื่อประทังชีวิต ลักษณะขอบเขตดังกล่าวคือภาวะที่หากไม่บริโภคสิ่งใดแล้วเขาจะเสียชีวิตหรือเกือบเสียชีวิต หรือกลัวว่าจะสูญเสียอวัยวะ หรือจะตกขบวนเดินทางจนเกิดความเสียหาย ทั้งนี้การอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะดังกล่าวไม่จำเป็นว่าจะต้องมีความมั่นใจอย่างแน่นอนว่าจะเกิดภัยพิบัติ เพราะมนุษย์ไม่สามารถรับรู้สิ่งเร้นลับในอนาคตได้ และไม่จำเป็นต้องอดอาหารจนถึงเวลาใกล้ตายหรือถึงเวลาตายแล้วจึงจะบริโภคเพราะการบริโภคอาหารในเวลาดังกล่าวจะไม่เกิดประโยชน์อันใดอีกเลย

ปริมาณอาหารฮาลาลที่อนุญาตให้บริโภคในภาวะคับขันเนื่องจากความหิวโหยขาดอาหารที่ครอบคลุมกว้างขวางอย่างต่อเนื่อง อนุญาตให้ผู้ที่ประสบภาวะดังกล่าวบริโภคอาหารฮาลาลจนอิ่มได้ ส่วนในสภาพภาวะคับขัน เนื่องจากความหิวโหย ขาดอาหารที่ไม่ครอบคลุมกว้างขวาง และไม่ต่อเนื่อง อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในปริมาณที่พอประทังชีวิต และไม่อนุญาตให้บริโภคเกินความอิ่ม โดยการบริโภคอาหารฮาลาลในภาวะดังกล่าวจนอิ่ม ประชาญ์ฟิกฮ์มีความเห็นออกเป็นสองทัศนะ ทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่าคือทัศนะที่เห็นว่า อนุญาตให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันดังกล่าวบริโภคสิ่งฮาลาลในปริมาณที่พอประทังชีวิตได้เท่านั้น และไม่อนุญาตให้บริโภคจนอิ่ม เนื่องจากเมื่อผู้ที่ประสบภาวะคับขันดังกล่าวบริโภคสิ่งฮาลาลจนสามารถประทังชีวิตได้แล้วก็ไม่ถือว่าเขาเป็นผู้ที่มีความคับขันอีกต่อไป จึงไม่อนุญาตให้กินอาหารฮาลาลจนอิ่ม และเมื่อบริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขันเนื่องจากความอดอยาก หิวโหยที่ไม่ครอบคลุม กว้างขวางและไม่ต่อเนื่อง โอกาสในการหาอาหารฮาลาลบริโภคยังคงมีอยู่ ประกอบกับบทบัญญัติการอนุญาตให้บริโภคถูกกำหนดตามความจำเป็น

จากการศึกษาพบว่านักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่นำเสนอเกี่ยวกับลำดับการบริโภคอาหารฮาลาลในกรณีคับขันมีการพิจารณาลำดับการบริโภคก่อนหลังระหว่าง การบริโภคอาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีความจำเป็นกับสัตว์ตายเอง โดยทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่าคือทัศนะที่เห็นว่าให้บริโภคอาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีความจำเป็นก่อนสัตว์ที่ตายเองเนื่องจากการบริโภคอาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีความจำเป็นมีโทษต่อร่างกายน้อยกว่า การห้ามบริโภคอาหารที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีความจำเป็นเป็นการห้ามด้านสิทธิและภายนอกมิใช่เป็นการต้องห้ามในตัวตน เปรียบเทียบเสมือนการยืมสิ่งของแล้วส่งคืนภายหลัง ซึ่งง่ายและมีโทษน้อยกว่า (al-Ansoriy, 1885 : 1/573)

เงื่อนไขการบริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขันสรุปได้ดังต่อไปนี้

หนึ่ง ความคับขันเกิดขึ้นจริง ณ ปัจจุบันแล้วมิใช่เป็นการคาดการณ์ว่าอาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

สอง มีความคับขันที่จะต้องบริโภคสิ่งฮาลอมเพื่อประทังชีวิต หรือรักษา
อวัยวะอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

สาม มีความคับขันและเหตุผลที่บทบัญญัติศาสนาอิสลามอนุมัติให้บริโภคสิ่ง
ฮาลอมได้

สี่ ผู้มีความคับขันต้องบริโภคสิ่งฮาลอมจะต้องไม่มีเจตนาละเมิดสิ่งที่
บทบัญญัติอิสลามห้ามละเมิดอย่างเด็ดขาด

ห้า อนุญาตให้ผู้ที่มีความจำเป็นต้องบริโภคอาหารฮาลอมบริโภคตามความ
จำเป็นพอประทังชีวิตได้ตามทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่า

หก ภาวะคับขันต้องบริโภคอาหารฮาลอมเกิดขึ้นตามวิถีมิใช่เกิดขึ้นเพราะ
เจตนาของผู้สร้างสถานการณ์ให้คับขันเพื่อจะบริโภคอาหารฮาลอม (al-Turiyfy, 1992 : 35, 41, 89)

จากการศึกษาบทบัญญัติอิสลามว่าด้วยการบริโภคอาหารฮาลอมเพื่อประทัง
ชีวิตของผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันเนื่องจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติพบว่านักกฎหมายอิสลามมีความเห็น
เกี่ยวกับประเด็นการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลอมในภาวะคับขันเนื่องจากการละเมิดบทบัญญัติ
ออกเป็นสองทัศนะที่มีหลักฐาน และเหตุผลที่มีน้ำหนักใกล้เคียงกัน โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่า อนุญาต
ให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาเป็นผู้ละเมิดฝ่าฝืนบทบัญญัติบริโภคสิ่งฮาลอมเพื่อประทังชีวิตได้
และควรที่จะกลับเนื้อกลับตัวก่อนการบริโภคสิ่งฮาลอมในภาวะดังกล่าว โดยเป็นการหลอมรวมและ
เลียงข้อขัดแย้งระหว่างสองทัศนะ ส่วนโทษของความผิดฐานการละเมิดบทบัญญัติเป็นกรณีระหว่างผู้
ละเมิดกับอัลลอฮ์ ﷻ ทัศนะดังกล่าวเป็นทัศนะของปราชญ์ด้านอรรถาธิบายอัลกุรอานส่วนมาก และ
สอดคล้องกับหลักบทบัญญัติอิสลาม และวิธีวิทยาทางกฎหมายอิสลาม ทั้งยังเป็นการสื่อความผ่อน
ปรนอย่างเหมาะสม สอดคล้องของบทบัญญัติอิสลามซึ่งเป็นความกรุณาปรานีจากอัลลอฮ์ ﷻ อีกนัย
หนึ่ง (al-Qurtubiy, 1997 : 2/226)

เป็นที่อนุญาตให้ผู้ที่ประสบภาวะคับขันบริโภคสิ่งฮาลอมที่สามารถประทังชีวิต
ได้ทุกชนิดยกเว้น เหล้าและเนื้อมนุษย์ ที่นักกฎหมายอิสลามมีทัศนะที่แตกต่างกันออกเป็นสองทัศนะ
เหล่า นักกฎหมายอิสลามทั้งสี่มีทัศนะเห็นว่าอนุญาตให้ดื่มเหล้าเพื่อกลืนอาหารหรือสิ่งติดคอที่
เป็นอันตรายในภาวะคับขันได้ ส่วนการดื่มเหล้าเพื่อดับกระหาย หรือลดความหิวโหยในภาวะคับขันที่
ไม่มีสิ่งอื่นนอกจากเหล้า ทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่ามีความเห็นว่าเป็นที่อนุญาต เป็นการอนุমান
เปรียบเทียบบทบัญญัติการดื่มเหล้าซึ่งเป็นสิ่งฮาลอมเดิมในภาวะคับขันกับบทบัญญัติการบริโภคสิ่ง
ฮาลอมอื่นๆ ในภาวะคับขันซึ่งเป็นบทบัญญัติการอนุญาต

นักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอนุญาตให้เก็บอาหารฮาลอมเป็น
เสบียงเพื่อภาวะคับขันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อภาวะอดอยากหิวโหยเป็นภาวะความคับขันที่

ครอบคลุมกว้างขวางอย่างต่อเนื่อง โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องไม่บริโภคอาหารดังกล่าวยกเว้นเมื่อประสบภาวะคับขัน เนื่องจากในสมัยท่านเราะสุล ﷺ สวรรค์ส่วนหนึ่งของท่านเราะสุล ﷺ เคยเก็บอาหารฮารอมในภาวะคับขันเป็นเสบียงและท่านเราะสุล ﷺ ก็อนุญาต (al-Dardir, n. d. : 1/233 ; al-Nawawiy, n. d. : 9/42)

ทั้งนี้การอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันได้ก็เพื่อเป็นการขจัดภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นต่อผู้ที่ประสบภาวะคับขันหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ การห้ามบริโภคสิ่งฮารอมก่อนที่จะประสบภาวะคับขันเป็นประโยชน์เพื่อรักษาอวัยวะรักษาชีวิตของผู้ที่บริโภคเองเป็นบุคคลแรก เนื่องจากอาหารต้องห้ามโดยรวมเป็นอันตราย (al-Turiyfy, 1992 : 25)

5. 2 อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายอิสลามว่าด้วยอาหารฮาลาล ผู้วิจัยจะอภิปรายประเด็นความหมายของอาหารในอิสลาม ความสำคัญของอาหารในอิสลาม ประเภทหรือแหล่งที่มาของอาหาร หลักการเดิมของอาหาร อาหารอื่นจากสัตว์ ภาวะคับขันในอิสลาม การใช้บทบัญญัติอิสลามว่าด้วยการบริโภคอาหารฮารอมในภาวะคับขัน ภาวะคับขันที่อนุโลมให้บริโภคสิ่ง ฮารอม การบริโภคสิ่งฮารอมในภาวะคับขันเนื่องจากการละเมิด และสิ่งที่อนุญาตให้บริโภคในภาวะคับขัน

5. 2. 1 ความหมายของอาหารในอิสลาม

คำว่า “อาหาร” ในอิสลามนั้นคือสิ่งที่บริโภคได้ มีประโยชน์ต่อร่างกายและหมายรวมถึงเครื่องดื่ม แต่โดยนัยทั่วไปหมายถึงอาหารเป็นส่วนใหญ่ ความหมายของอาหารมีความสอดคล้องกันทั้งทางด้านภาษาและด้านศัพท์ทางวิชาการอิสลามหรือศาสนบัญญัติและพระราชบัญญัติอาหารปี พ. ศ. 2522

ความสอดคล้องในนิยามความหมายของอาหารเป็นจุดรวมหนึ่งที่ทำให้ง่ายต่อการศึกษา และสื่อสารเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว

5. 2. 2 ความสำคัญของอาหารในอิสลาม อิสลามให้ความสำคัญกับอาหารเป็นอย่างมากโดยถือว่าอาหารเป็นสิ่งสำคัญของสองในห้าของสิ่งจำเป็นที่ต้องดำรงรักษาไว้

นัยยะความสำคัญของอาหารในอิสลามสามารถทราบได้จากการที่อัลลอฮ์ ﷻ สั่งให้มนุษย์บริโภคอาหารไว้ในอายะฮ์อัลกุรอานหลายอายะฮ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม และระบุอาหารบางชนิดที่ไม่อนุญาติให้บริโภคโดยการเจาะจงตัวตนหรือบอกลักษณะ

ท่านนบี ﷺ ก็ได้สั่งให้บริโภคอาหาร ท่านเสนอหลักการเดิมของอาหารในหลายๆ วาระท่านอธิบายถึงข้อกำหนดบทบัญญัติของอาหารและได้ระบุอาหารที่ห้ามบริโภคบางชนิด ทั้งการเจาะจงตัวตนและบอกลักษณะ

นักวิชาการอิสลามทุกยุคทุกสมัยจะกำหนดบทเฉพาะเกี่ยวกับอาหารไว้ในตำรากฎหมายอิสลาม ทั้งหมดทั้งปวงบ่งชี้ถึงความสำคัญของอาหารในอิสลามทั้งสิ้น

จากนัยยะความสำคัญของอาหารจึงกล่าวได้ว่ามุสลิมควรที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของอาหารให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เพื่อเขาจะได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดบทบัญญัติอิสลามได้อย่างถูกต้องและสามารถอธิบายแก่ผู้สนใจ ผู้มีปฏิสัมพันธ์อื่นๆ กับมุสลิมได้

5. 2. 3 ประเภทหรือแหล่งที่มาของอาหาร อาหารมี 2 ประเภทคือ สัตว์และพืช สองประเภนี้จึงเป็นฐานของการศึกษาประเด็นอาหารและการบริโภคของมนุษย์

5. 2. 4 หลักการเดิมของอาหาร คือการอนุมัติให้บริโภคได้ยกเว้นอาหารที่มีตัวบทห้ามไว้ เช่น สัตว์ที่ตายเอง เลือด สุกร สัตว์ที่ถูกเปล่งนามอื่นจากอัลลอฮ์ ﷻ ขณะเชือดมัน สัตว์ที่ถูกรัดคอตาย สัตว์ที่ถูกตีตาย สัตว์ที่ตกมาตาย สัตว์ที่ถูกขวิดตาย สัตว์ที่ถูกสัตว์ร้ายกัดกินจนตาย สัตว์ที่ถูกเชือดบนแท่นบูชา สัตว์ปีกที่มีกรงเล็บแหลมคม สัตว์กินสิ่งสกปรกเป็นอาหารหลัก สัตว์ร้ายมีเขี้ยว เป็นต้น

จากการวิจัยพบว่ามัชฮับฮนะฟีที่ได้รับความนิยมแพร่หลายแถบประเทศอินเดีย ประเทศปากีสถาน ประเทศอัฟกานิสถาน ประเทศตุรกี เป็นมัชฮับที่จำกัดประเภทอาหารฮาลาลมากกว่ามัชฮับอื่นๆ โดยมัชฮับฮนะฟีมีความเห็นว่าสัตว์ปีกที่มีกรงเล็บแหลมคม สัตว์บกครึ่งน้ำ สัตว์น้ำที่ตายเอง สัตว์น้ำทุกชนิดยกเว้นปลา เป็นสิ่งฮารอมบริโภค ในขณะที่มัชฮับมาลิกียที่ได้รับความนิยมแพร่หลายแถบประเทศโมร็อกโก ประเทศอัลจีเรีย ประเทศตูนิเซีย และประเทศแถบยุโรปตะวันตก เป็นมัชฮับที่เปิดกว้างมากกว่ามัชฮับอื่นๆในเรื่องว่าด้วยอาหาร ส่วนมัชฮับซาฟีอีที่ได้รับความนิยมแพร่หลายแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมัชฮับฮัมบะลี ที่ได้รับความนิยมแพร่หลายในประเทศแถบคาบสมุทรอาหรับจะเป็นมัชฮับกลางๆ ในประเด็นดังกล่าว ซึ่งนักลงทุนด้านอุตสาหกรรมส่งออกอาหารฮาลาลไปยังกลุ่มประเทศมุสลิมสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นฐานข้อมูลเชิงธุรกิจได้

5. 2. 5 อาหารอื่นจากสัตว์คือพืชผักผลไม้ ตามหลักการเดิมก็เป็นสิ่งบริโภคได้ทั้งหมด ยกเว้น พืชสกปรก พืชมีโทษเป็นพิษภัย พืชเมื่อบริโภคแล้วทำให้มีเมามากพร่องหรือเสียสติ

พืชที่ต้องห้ามบริโภค ตามตัวบทที่ระบุเจาะจงหรือบอกลักษณะต้องห้ามมีน้อยกว่าสัตว์มาก มนุษย์จึงมีอิสระในการบริโภคพืชมากกว่าสัตว์เพียงแค่เป็นพืชที่สะอาด ดี มีประโยชน์ ไม่เกิดโทษ ไม่ทำให้มีเมามากพร่องหรือเสียสติ ได้มาโดยชอบธรรมก็สามารถบริโภคได้

5. 2. 6 ภาวะคับขันในอิสลาม

ภาวะคับขันในอิสลามภาษาอาหรับใช้คำว่า “อฎฎอรูเราะฮ์” (الضرورة) หมายถึง สภาพความคับขันขั้นอุกฤษฎ์ที่หากไม่กระทำการสิ่งต้องห้ามแล้วจะเกิดความเสียหายต่ออวัยวะหรือสุขภาพหรือถึงแก่ชีวิตได้

สำหรับนิยามความหมายของภาวะคับขันของปราชญ์ฟิกฮ์สี่มัซฮับมีสำนวนของ นิยามความหมายที่ใกล้เคียงกันเช่น อัลลอรูฎานียปราชญ์ฟิกฮ์สังกัดมัซฮับฮนะฟีย ให้ความหมาย ภาวะคับขันว่า “การประสพภัยพิบัติที่ไม่สามารถจัดปัดเป่าได้” (al-Jurjaniy, 1998 : 37) อัลดาดิร ปราชญ์ฟิกฮ์ สังกัดมัซฮับมาลิกีย ให้ความหมายภาวะคับขันว่า “สภาพการที่จะต้องรักษาชีวิตจาก ความตายหรือภัยพิบัติอันรุนแรง” (al-Dardir, 1993 : 2/183) อรรอฟิอียปราชญ์มัซฮับชาฟีอีย ให้ความหมายว่า ภาวะคับขันว่า “ภาวะการกลัวว่าจะเสียชีวิตหรือจะเกิดโรคร้ายแรงต่อร่างกาย” (al-Rafaiy, 1997 : 12/158) อิบนุญฟลีย ปราชญ์ฟิกฮ์ สังกัดมัซฮับฮัมบะลีย ให้ความหมายภาวะคับขันว่า “สภาพความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตหรือจะเกิดการเจ็บป่วย การตกขบวนจากคณะจนถึงแก่ชีวิต” (Ibn Muflih, 2000 : 9/205) มัซฮับฮนะฟีย มัซฮับมาลิกีย และมัซฮับชาฟีอีย มีความเห็นว่า การเกิดโรค ร้ายต่อร่างกายเกิดพิชภัยรุนแรงหรือเกรงว่าจะถึงแก่ชีวิต อย่างมั่นใจหรือค่อนข้างมั่นใจก็ถือว่าเป็น การประสพภาวะคับขันแล้ว (al-'Jassas, 1997 : 1/159 ; al-Dusuqiy, 1994 : 2/136 ; al-Suyutiy, 1959 : 857) ส่วนมัซฮับฮัมบะลีย มีความเห็นว่า ภาวะคับขันที่บัพัญญัตินุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอม คือภาวะที่กลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตเท่านั้น (al-Mardawiy, 1997 : 10/319) เพียงกลัวว่า จะเกิดโรคร้าย พิษภัยร้ายแรง ยังไม่ถึงเกณฑ์ภาวะคับขันตามทัศนะของ มัซฮับฮัมบะลีย แต่จากการศึกษาด้วยบท หลักฐานจากอัลกุรอานและฮะดีษพบว่า เพียงความกลัวว่าจะเกิดโรคร้ายต่อร่างกาย เกิดพิชภัย ร้ายแรง กลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตอย่างค่อนข้างมั่นใจ ก็ถือว่าเข้าข่ายภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคอาหาร ฮารอมได้ เนื่องจากด้วยบทอัลกุรอานและฮะดีษที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตให้บริโภคอาหารฮารอมในภ ภาวะคับขันมิได้สื่อความว่าภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคอาหารฮารอมได้ต้องเป็นภาวะที่กลัวว่าจะถึง แก่ชีวิตแต่ประการใด ความหมายตามลักษณะอักษร (الظاهر) ของอัลกุรอานและฮะดีษสื่อว่า สภาพ ความอยากลำบากขาดแคลนอาหารหลักประจำ อย่างกรณีของคณะสาวกโดยการนำของอับูอัยยูบะดะฮ์ ที่ท่านเราะฮะลุล ﷺ ส่งไปตักกองคาราวานของกุเรซ ที่ต้องตีเลาะไปไม่นำมาทานก่อนที่จะพบวาฬตาย เองก็ถือว่าเป็นภาวะ คับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮารอมได้ ทั้งนี้ภาวะคับขัน ครอบคลุมทุกบริบท ของการดำเนินชีวิต

ภาวะคับขันที่เกี่ยวข้องกับอาหาร อัลฮะมะวียซึ่งเป็นปราชญ์ฟิกฮ์สังกัดมัซฮับ ฮนะฟีย ให้ความหมายภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคอาหารฮารอมได้ว่า “การตกอยู่ในสภาพที่หาก ไม่บริโภคสิ่งฮารอมแล้วเกือบหรือจะเสียชีวิต” (al-Hamawiy, 1871 : 1/119) อัสนุญญียปราชญ์ฟิกฮ์

สังกัดมัชชะซาฟิอีย ให้ความหมายภาวะคับขันดังกล่าวว่า “การตกอยู่ในสภาพที่หากไม่บริโภคสิ่งฮาลาลแล้วเกือบหรือจะเสียชีวิต” (al-Suyuti, 1959 : 85) การที่ปราชญ์ให้นิยามภาวะคับขันว่าด้วยเรื่องอาหารเป็นการเฉพาะสื่อถึงความสำคัญของความคับขันเกี่ยวกับอาหารและความครอบคลุมของบทบัญญัติอิสลามทุกบริบททุกสภาพการดำรงชีวิต

การใช้บทบัญญัติอิสลามว่าด้วยการบริโภคอาหารฮาลาลในภาวะคับขัน เมื่อมุสลิมตกอยู่ในภาวะคับขันไม่มีอาหารฮาลาลบริโภค แต่มีเฉพาะอาหารฮาลาลที่สามารถประทังชีวิตเขาได้ เขาจำเป็นต้องบริโภคอาหารฮาลาลดังกล่าวหากละการบริโภคจนเสียหายต่อชีวิต เขามีความผิดฐานฆ่าตัวเอง หรือเขามีสิทธิเลือกที่จะบริโภคหรือไม่บริโภคจนเขาเสียชีวิต ก็ได้เพราะการอนุญาตให้บริโภคอาหารฮาลาลในภาวะดังกล่าวเป็นเพียงการอนุญาตมิใช่เป็นสิ่งวาญิบ สาเหตุความเห็นต่างของปราชญ์ฟิกฮ์ ผลจากความเห็นที่ต่างกันในการแปรพฤติการณ์อนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขันว่าการอนุญาตดังกล่าวเป็นเพียงการไม่ถือความเอาผิดจากผู้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะดังกล่าว โดยที่บทบัญญัติตัวตนของสิ่งนั้นยังคงฮาลาลอยู่การบริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะดังกล่าวจึงเป็นเพียงการอนุญาตที่สามารถเลือกปฏิบัติได้ หรือการอนุญาตดังกล่าวเป็นการยกเลิกชุกุมบทบัญญัติความเป็นฮาลาลของสิ่งนั้น แล้วมันก็กลายเป็นสิ่งฮาลาลเช่นอาหารทั่วไปซึ่งจำเป็นต้องบริโภคเพื่อประทังชีวิตในทุกสถานการณ์ ประมวลหลักฐานอัลกุรอานอายะฮ์ที่ 195 สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮฺ และอายะฮ์ที่ 29 สุเราะฮ์ อัน-นิซาอฺ ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ห้ามการนำตนเองสู่ความพินาศสู่ความตาย การไม่บริโภคอาหารฮาลาลที่สามารถประทังชีวิตได้ในภาวะคับขันถือว่าการนำตนเองสู่ความพินาศอย่างหนึ่งจึงอนุมานได้ว่าการอนุญาตให้บริโภคสิ่งฮาลาลเพื่อประทังชีวิตในภาวะคับขันเป็นสิ่งวาญิบที่ผู้ถูกบังคับโดยบทบัญญัติต้องปฏิบัติหากละการปฏิบัติ ถือว่ามีความผิดฐานฝ่าฝืนบทบัญญัติ จึงสังเคราะห์ได้ว่าการบริโภคสิ่งฮาลาลเพื่อประทังชีวิตในภาวะคับขันเป็น “อะซีมะฮ์” (العزيمة) ซึ่งหมายถึงสิ่งที่จะต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับความเห็นของปราชญ์อุศูลอัลฟิกฮ์ บางท่านที่มีความเห็นว่าบางครั้ง “อรรุคเศาะฮ์” (الرخصة) ข้อผ่อนปรน อาจเป็น “อะซีมะฮ์” สิ่งที่ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดได้อย่างกรณีการบริโภคอาหารต้องห้ามเพื่อประทังชีวิตในภาวะคับขัน (al-Shangqitiy, 1960 : 1/100 ; Amir Badsha, n. d. : 2 / 232)

5. 2. 7 ภาวะคับขันที่อนุโลมให้บริโภคสิ่งฮาลาล

ลักษณะภาวะคับขันที่อนุโลมให้บริโภคสิ่งฮาลาล ตามความเห็นของมัชชะซะนะฟิย คือสภาพความคับขันที่เกิดจากความหวาดหวั่นที่หากงดการบริโภคสิ่งฮาลาลแล้วกลัวว่าจะเสียชีวิตและอวัยวะหนึ่งอวัยวะใดเสียหาย มัชชะบบาลิกีย มีความเห็นว่า ภาวะคับขันที่อนุโลมให้บริโภคสิ่งฮาลาลคือสภาพความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตอย่างมั่นใจหรือค่อนข้างมั่นใจหรือการรักษาชีวิตจากความตายหรือภัยพิบัติที่รุนแรง มัชชะซาฟิอียมีความเห็นว่าภาวะคับขันที่อนุโลมให้บริโภคสิ่งฮาลาลคือสภาพ

การตกอยู่ในภาวะที่หากไม่บริโภคสิ่งหารอมแล้วเกือบหรือจะเสียชีวิตหรือภาวะการกลัวว่าเมื่อละการบริโภคสิ่งหารอมแล้วกลัวว่าจะเสียชีวิตหรือกลัวว่าจะเกิดโรคร้ายแรงต่อร่างกาย (al-Suyutiy, 1959 : 85 ; al-Rafaiy, 1997 : 12/158) มัชฮับฮัมบะลีย มีความเห็นว่า ภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งหารอม คือความกลัวว่า จะเสียชีวิตจากความหิวโหย (al-Buhutiy, 1997 : 247, 248) ตามนิยามและคำอธิบายของแต่ละ มัชฮับผู้วิจัยมีข้อสังเกตดังต่อไปนี้

หนึ่ง ลักษณะภาวะความกลัวว่าการละบริโภคอาหารหารอมแล้วจะถึงแก่ชีวิต มัชฮับ ทั้งสี่ถือว่าเป็นภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคอาหารหารอมได้

สอง การกลัวว่าจะเกิดภัยพิบัติรุนแรง เกิดโรคร้ายแรงต่อร่างกาย หรืออาจทำให้สูญเสียอวัยวะหนึ่งอวัยวะใดถือว่าเป็นภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งหารอมได้ตามทัศนะของสามมัชฮับ ยกเว้นมัชฮับฮัมบะลียที่มีความเห็นว่า ภาวะคับขันที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งหารอมได้คือภาวะความกลัวว่าจะถึงแก่ชีวิตเท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักฐานของบทบัญญัติ

สาม การถูกข่มขู่บังคับจากผู้มีอิทธิพลที่สามารถดำเนินการตามคำขู่ได้จริงให้บริโภคสิ่งหารอมถือว่าเป็นภาวะคับขันอย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับตัวบท

สี่ การอนุญาตให้บริโภคสิ่งหารอมในภาวะคับขันมิได้มีเงื่อนไขว่าต้องรอให้ถึงเวลาตายหรือใกล้ตายแล้วจึงเป็นที่อนุญาตให้บริโภคสิ่งหารอมเพื่อประทังชีวิต เพราะการบริโภคในขณะนั้นไม่มีประโยชน์อันใดอีก

ห้า การอนุญาตให้บริโภคสิ่งหารอมในภาวะคับขันมิได้มีเงื่อนไขความมั่นใจว่าภัยพิบัติเกิดขึ้นจริงอย่างแน่นอน โดยทั้งสี่มัชฮับมีความเห็นว่า เพียงความค่อนข้างมั่นใจว่าจะเกิดสิ่งดังกล่าวจริงก็ถือว่าเป็นเข้าข่ายภาวะคับขันที่ได้รับการอนุโลม เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถหยั่งรู้เหตุการณ์อนาคตและความในใจของผู้อื่นได้อย่างแน่นอน

หก ความรู้เรื่องบทบัญญัติเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบังคับใช้บทบัญญัติในภาวะคับขัน

5. 2. 8 การบริโภคสิ่งหารอมในภาวะคับขันเนื่องจากการละเมิด

ทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่ามีความเห็นว่าอนุญาตให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติบริโภคสิ่งหารอมเพื่อประทังชีวิตได้ ทัศนะดังกล่าวสอดคล้องกับความหมายตามลักษณะอักษร และเจตนารมณ์ของตัวบท ขณะที่อีกทัศนะหนึ่งมีความเห็นว่าไม่อนุญาตให้ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะคับขันโดยที่เขาละเมิดบทบัญญัติการบริโภคสิ่งหารอมเพื่อประทังชีวิต จากการศึกษาพบว่าทั้งสองทัศนะมีความเห็นแตกต่างกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติการบริโภคสิ่งหารอมของผู้ที่ละเมิดในภาวะคับขันดังนี้

หนึ่ง ลักษณะการวินิจฉัยบทบัญญัติจากหลักฐาน ทั้งนี้ทั้งสองทัศนะต่างก็มีหลักฐานของบทบัญญัติเป็นที่อ้างอิง โดยทัศนะที่อนุญาตให้ผู้ละเมิดที่ประสบภาวะคับขันบริโภคสิ่งหารอมเพื่อ

ประทังชีวิตได้อย่างอิงหลักฐานและวินิจฉัยด้วยลักษณะความหมายตามลักษณะอักษรโดยตรงขณะที่
 ทศนะที่ไม่อนุญาตกรณีดังกล่าวอ้างอิงหลักฐานและวินิจฉัยด้วยลักษณะการตีความ

สอง สาเหตุการผ่อนปรนให้บริโภคสิ่งฮาลาลในภาวะคับขัน ทศนะที่มีความเห็นว่าเป็น
 สาเหตุของการผ่อนปรนดังกล่าวคือความคับขัน ซึ่งผู้ที่เครพภักดี และผู้ที่ ฝ่าฝืนบทบัญญัติมีสิทธิเท่า
 เทียมกันในการที่จะได้รับการผ่อนปรน トラバโตที่ประสพภาวะคับขัน ส่วนทศนะที่มีความเห็นว่าเป็น
 สาเหตุของการผ่อนปรนคือภาวะคับขันโดยมีเงื่อนไขผูกพัน คือการเครพเชื่อฟัง จึงไม่อนุญาตให้ผู้
 ละเมิดบทบัญญัติบริโภคสิ่งฮาลาลเพื่อประทังชีวิตถึงแม้ว่ากำลังประสพภาวะคับขัน ผู้มีสิทธิได้รับข้อ
 ผ่อนปรนตามทศนะนี้คือผู้ที่ประสพภาวะคับขัน โดยที่เขาเป็นผู้เครพภักดี เท่านั้น

สาม ทศนะที่อนุญาตให้ผู้ละเมิดบทบัญญัติบริโภคสิ่งฮาลาลเพื่อประทังชีวิตในภาวะ
 คับขันถือว่า เจตนารมณ์ของการอนุโลมเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกบทบัญญัติอิสลามบังคับใช้ขณะที่ทศนะ
 ที่ไม่อนุญาต ถือว่าเจตนารมณ์ของการอนุโลมเพื่อประโยชน์ของบทบัญญัติ

สี่ ทศนะทั้งสองมีความเห็นต่างกันในการอนุমানภาวะคับขันเนื่องจากการละเมิดกับ
 ภาวะคับขันปกติ ทศนะที่อนุญาตให้ผู้ประสพภาวะคับขันโดยที่เขาละเมิดบริโภคอาหารฮาลาลเพื่อ
 ประทังชีวิตอนุমানภาวะคับขันเนื่องจากการละเมิดกับภาวะคับขันปกติด้วยสาเหตุเดียวกันคือความ
 คับขันจึงอนุญาตให้ผู้ละเมิดดังกล่าวบริโภคอาหารฮาลาลเพื่อประทังชีวิตได้เพราะองค์ประกอบ
 อนุমানทั้งสี่มีครบ ส่วนทศนะที่ไม่อนุญาตให้ผู้ละเมิดบริโภคสิ่งฮาลาลไม่ยอมรับการอนุমানดังกล่าว
 เนื่องจากผู้ถูกบทบัญญัติบังคับใช้มีบริบทที่ต่างกัน

ห้า การตีความหมายคำรัสอัลลอฮ์ ﷻ ﴿...غیر باغ ولا عا...﴾ “..โดยมิใช่ผู้เสาะ
 แสวงหาและมิใช่เป็นผู้ละเมิด ขอบเขต...” ทศนะที่อนุญาตให้ผู้ละเมิดบริโภคสิ่งฮาลาลเพื่อประทัง
 ชีวิตในภาวะคับขันให้ความหมายว่า มิใช่การสร้างสถานการณ์เพื่อความชอบธรรมในการกินเพื่อ
 ความเอร็ดอร่อยตามอารมณ์และมิใช่การกินจนกระทั่งอิ่มจึงมิได้มีข้อห้ามใดสำหรับผู้ละเมิดที่ประสพ
 ภาวะคับขันซึ่งการอธิบายความหมายดังกล่าวเป็นทศนะของ นักอธิบายอัลกุรอานส่วนใหญ่ ในขณะที่
 ทศนะที่ห้ามมิให้ผู้ละเมิดบริโภคอธิบายความหมายว่า มิใช่เป็นการสร้างสถานการณ์เพื่อให้มี
 ความชอบธรรมในการบริโภคสิ่งฮาลาลและมิใช่การละเมิดทุกประการรวมทั้งการละเมิดในบริบทของ
 อาหารจึงไม่อนุญาตให้ผู้ประสพภาวะคับขันโดยที่เขาเป็นผู้ละเมิดบริโภคสิ่งฮาลาลเพื่อประทังชีวิต
 ในสภาพดังกล่าว

5. 2. 9 สิ่งที่ไม่อนุญาตให้บริโภคในภาวะคับขัน

อนุญาตให้ผู้ประสพภาวะคับขันบริโภคอาหารฮาลาลทุกชนิดที่สามารถประทังชีวิต
 ยกเว้นเนื้อมนุษย์ มัชฮัมบาลิกีย ชาฟิอีย ฮัมบะลีย มีความเห็นว่าเป็นไม่อนุญาตให้ดื่มเหล้าเพื่อดับกระหาย
 และลดความทิวโหยถึงแม้ว่ามีความคับขันเนื่องจากเหล้าไม่สามารถดับกระหายได้แต่ตามข้อเท็จจริง

เหล่านี้มีส่วนประกอบหลายชนิด แอลกอฮอล์สารอื่นๆ โดยมีน้ำเป็นส่วนผสมหลักและมีปริมาณมากกว่าสารอื่นๆ จึงสามารถดับกระหายได้โดยประจักษ์พยานยืนยันได้ว่ามีคนจำนวนหนึ่งดื่มเหล้าแทนน้ำเป็นเวลานานโดยที่ไม่ดื่ม น้ำ ทั้งนี้สาเหตุความเห็นต่างของข้อตัดสินบทบัญญัตินี้เป็นผลจากการรับรู้ลักษณะคุณสมบัติของเหล้าที่ต่างกัน ประสบการณ์ การรับรู้จึงมีอิทธิพล ต่อการให้ข้อตัดสินบทบัญญัติที่ไม่มีหลักฐานโดยตรงแจ่มแจ้ง ส่วนการห้ามมิให้บริโภคเนื้อมนุษย์ไม่ว่าเป็นหรือตายเนื่องจากบทบัญญัติอิสลามไม่อนุญาตให้ทำลายมนุษย์เพื่อรักษาชีวิตตนเองและภัยพิบัติจะไม่ถูกขจัดด้วยภัยพิบัติเท่าเทียมหรือรุนแรงกว่า

5. 3 ข้อเสนอแนะ

5. 3. 1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากการศึกษาพบว่าเกือบทุกประเด็นปัญหาว่าด้วยอาหารฮาลาลและการบริโภคอาหารฮาลาลในภาวะคับขันมีความเห็นต่างกันของนักกฎหมายอิสลาม แนวปฏิบัติตามวิธีวิทยาทางกฎหมายอิสลาม คือการอิงหลักฐานของบทบัญญัติและยอมรับฟังความเห็นต่างโดยไม่ทำให้ความเห็นต่างเป็นชนวนไปสู่ความขัดแย้ง เนื่องจากวิจัยนี้เป็นการศึกษาบทบัญญัติอิสลามว่าด้วยการบริโภคอาหารในภาวะปกติและการบริโภคอาหารฮาลาลในภาวะคับขัน ซึ่งสาระหลักของการศึกษานี้คือสุกุมการบริโภคสิ่งต่างๆที่เป็นประเด็นการวิจัย โดยผลการวิจัยแต่ละประเด็นถูกนำเสนอในรูปแบบของความเห็นของผู้วิจัยอันสามารถที่จะนำไปเป็นแนวปฏิบัติในการบริโภคอาหารต่างๆที่ได้มีการศึกษาในวิจัยนี้ ทั้งนี้พื้นฐานความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างเป็นสิ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ จึงเป็นความชอบธรรมส่วนบุคคลที่จะมีแนวปฏิบัติต่างไปจากผลการวิจัยนี้

5. 3. 2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากวิจัยที่แล้วเสร็จเป็นการศึกษาบทบัญญัติอิสลามว่าด้วยอาหารฮาลาลและการบริโภคอาหารฮาลาลในภาวะคับขัน ในขณะที่ยารักษาโรคเป็นปัจจัยการดำรงชีวิตที่สำคัญยิ่งในปัจจุบัน จึงเห็นควรให้มีโครงการวิจัยต่อเนื่องว่าด้วยเรื่องยารักษาโรคในบทบัญญัติอิสลามอีกต่อไป